

gondolták (gondoltuk!), hogy bár csak olyanok kerülnének a helyébe, akik így ismerik a dolgok súlyát, s nem holmi becsvágyó értéktulajdonítások és százféle presztizs igény mozgatná őket. Akik valaha is dolgoztak együtt Kapusz Nándorral, tudják, hogy működésének alapja az volt, hogy a „közeli” feladatoknak a legfelsőbb szintű (adott esetben a Habsburg családig terjedő) kapcsolatokig terjedő akciói tették őt alkalmassá arra, hogy nem tudói hiúság vagy emlékállító buzgalom, hanem valóságos értékisztelet jegyében működjön. Mindazok, akik elolvasásuk érdekes, valószerű, s mindenben

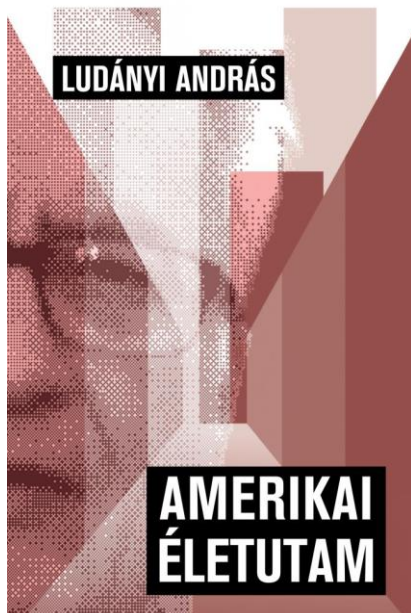
hihető emlékezéseit, azzal teszik le, hogy: igen, így lehetett, így kellett „orvoskodni”, így kellett (és lehetett) orvostörténeti tendenciákat támogatni. Bizonyítják ezek az emlékezések, hogy igen, olyan viszonyok közt is lehetett (és kellett) dolgozni, még hozzá úgy, hogy se az orvosi humánus, se a tudománytörténeti szavahihetőség ne sérüljön. Ezért is ajánlható olvasmány Kapusz Nándor visszaemlékezése.

Imre László

irodalomtudós, professzor emeritus
Debreceni Egyetem

Amerikai-magyar Odüsszeia – avagy a szülőföldtől szülőföldig,
a fogadott hazán keresztül

Ludányi András *Amerikai életutam*
Méry Ratio, Somorja, 2020, 192 oldal

A 2020-ban 80. életévét betöltött Ludányi András szerencsés embernek mondhatja magát: Magyarországon születtként, majd az Egyesült Államokban sikeres egyetemi tanárként kívülről és belülről is megtapasztalhatta a magyar-amerikai kapcsolatok alakulását, az amerikai lét nehézségeit és szépségeit egyaránt, éspedig úgy, hogy öntudatos magyarként kellően objektíven, és megfelelő távolságtartással tudta értékelni saját életútját is. Ludányi úgy döntött, hogy aktív amerikai munkásságának évtizedei után, immár újbóli magyarországi tartózkodása alatt, megírja ezt a könyvet, mely

magyarul 2020-ban látott napvilágot, a Méry Ratio gondozásában, a Kisebbségekért Pro Minoritate Alapítvány támogatásával. Színes, kalandokkal és kihívásokkal teli, könyvnyűnek és egyszerűnek nem mondható, de rendkívül eredményes életútjának leírását tarthatja kezében az olvasó. Az író ugyan esszéként határozza meg írása műfaját, az olvasó viszont ennél sokkal többel találkozik: műfaji határokat feszegető munkáról van szó, mely egyszerre lehetne önéletírás, írott formába öntött oral history, politikatörténet, családregény, humoros történetekben gazdag szórakoztató olvasmány is. Mindezekon túl Ludányi dokumentarista is: konkrét időpontokat, személyeket, eseményeket nevez meg, ezáltal megélt történelmi tapasztalataival színesítve a 20. század második felének amerikai és magyar vonatkozású eseményeit

A 191 oldalas könyv viszonylag rövid fejezetekre tagolódik. Kereteit az „itt-ott lét” különböző formái adják. Ludányi András egész életútja az itthon- és otthonlét körül rendeződik, szinte természetes módon. Nem véletlenül nevezi a könyvet az ajánlásban Németh Zsolt is „az itt-ott lét személyes krónikájá”-nak. A szerző négy párhuzamos sávban jeleníti meg élete történetét: a személyes/családi élet, az amerikai magyar etnikai közösségben kifejtett munkásság, a szakmai életút, és az amerikai külpolitika területén végzett tevékenység. Ha figyelmesen követjük a könyvet összetartó memoár-narratívát, gyorsan ráeszmélünk: a négy

dimenzió sosem értelmezhető külön-külön. Bármiről is értekeznek a szerző, legyen az a családi élet történéseit bemutató fejezet, vagy az egyetemi tanár tudós munkássága, avagy a magyar szívvel gondolkodó és aktívan cselekvő, az amerikai magyarságot összefogó tevékenység, másutt a politológus tudományos reflexiói, mindegyik területen egyszerre van jelen a családapa, a magyar diaszpóráért dolgozó egyén, az egyetemi oktató-kutató és a külpolitikával foglalkozó, lojális amerikai állampolgár. A könyv szerkezete, a fejezetek egymásra épülése is ezt a négyes egybefonódást támogatja: nem határolódik el négy külön fejezetben a családapa, a magyarközösség-szervező, az egyetemi professzor és a politológus szakember.

A szikszói születésű (1940) Ludányi András pár évesen már meg tapasztalja a világháború utáni menekülés megpróbáltatásait, az ausztriai menekülttáborok hangulatát. A gyermekkoruk erre a szakaszára felnőttfejjel visszatekintő Ludányi nem vádol, nem keres az akkori idők mélyén húzódó ok-okozati összefüggéseket; inkább elmeséli, kedves humorral, ahogyan mindezt egy pár éves gyermek megélte. Az Újvilágba való megérkezés és beilleszkedés nehézségeit is gyermekként éli meg, és dolgozza fel. A DP-lét („displaced person”, azaz hontalan bevándorló) az ő sorsa is lett. Ez aztán általában is a 20. századi amerikai magyar emigráció felé fordítja; igyekszik ennek korszakait világosabban megérteni. Az amerikai élet költözésekkel

tarkított, és ez lehetőséget nyújt neki arra, hogy a vidéki és a nagyvárosi Amerikát egyaránt megismerje: érzékelje a farmer kiszolgáltatottságát, értékelje a kétkezi munkát, megélhetési nehézségeket tapasztaljon meg, de ezzel együtt megtanuljon bízni a családi összefogás megtartó erejében is. Az út (és a költözések sorozata) a virginiai farmtól New Yorkig, az Illinois állambeli Elmhursttól a louisianai Batton Rouge-ig, majd Ohioba és az adai egyetemre vezet, és tovább, a Lake Hope-i Itt-Ott konferenciáig.

A magyar nemzeti identitást tudatosan őrző neveltetés, a családban elbeszélte történelem, a magyar nyelv céltudatos őrzése és ápolása hozzájárult ahhoz, hogy vitéz Ludányi Antal ezredes és Ludányi Prileszky Erzsébet Amerikában szocializálódó harmadik gyermeke, András, fogadott hazájában is a szülőhazájáért tenni akaró ember maradjon: magyar szívvvel érezzen, magyar ésszel gondolkodjon, magyar nyelven (is) beszéljen.

A szülői–rokonai konzervatív neveltetésnek köszönhető – és ez minden külföldre távozó magyar honfitársunknak ma is példát mutathat –, hogy tehát a Ludányi családban az anyanyelv megőrzése az idegen világban elsődleges fontossággal bírt. Hányszor hallani távoli országokból hazatérő honfitársaktól, hogy külföldön született gyermekeik azért nem beszélnek anyanyelvüket (és ez olyan családokban is sűrűn előfordul, ahol mindkét szülő magyar anyanyelvű), mert érvényesülni csak akkor tud az

elsőgenerációs állampolgár, ha a befogadó ország nyelvén tanul, és a családban is azt a nyelvet beszélik. Asszimilálódni és sikeresnek lenni csak akkor lehetséges, ha a befogadó kultúrán belülre helyezkedik, és annak a nyelvén gondolkodik az ember. Ludányi életírása azt a magyarázatot is cáfolja, mely szerint a szülőknek az otthonépítés, az idegen országnak való megfelelés és az ezzel járó sok-sok munka nem ad időt, energiát és lehetőséget arra, hogy a már kint született gyermekeket magyar vasárnapi iskolába járassák, magyar cserkészklubokba küldjék el, illetve fontosnak tartásuk azt is, hogy a magyar diaszpóra-közösségekhez aktívan kapcsolódjanak. Az anyanyelv megtartásának sokszor igen komoly áldozatokat követelő, de eredményt is hozó Ludányi-módszere fontos üzenete ennek a könyvnek: András és első felesége, Nádas Julianna Rózsa (Pannika) rendkívüli erőfeszítések árán érték el, hogy Amerikában született lányaik anyanyelvi szinten beszéljenek magyarul. Csilla Anna és Anikó Ilona (a nevek is a mélyen gyökerező magyarságtudat bizonyítékai), ha változott formában is, de kötődnek szüleik szülőföldjéhez, Magyarországhoz. Pozitív példájuk tanulsággal szolgálhat a Kárpát-medencében vagy azon kívül kisebbségben élő magyarok számára. Ezért is üdvözlendő, hogy az *Amerikai életutam* magyar nyelven már megjelent. Reménykedünk benne, hogy mielőbb angolul is napvilágot lát majd.

Az anyanyelv-megőrzésen túl a magyar Ludányi András amerikai életútjának másik tartópillére a magyar hagyományokhoz való kötődés, a szülőháza iránti kitarító érdeklődés, és az állandó belső készítés, hogy tegyen valamit Magyarországért. Szorosan ide tartozik a cserkészmozgalomhoz való korai kötődés, a New York-i magyar szerveződésekhez való kapcsolódás. A magyarság iránti, szinte atavisztikus elkötelezettségnek köszönhető, hogy követte az 1956-os eseményeket, és három évvel a forradalom és szabadságharc leverése után egyéni akcióval is tiltakozott a véres megtorlás ellen. Az amerikai napilapok címlapjára került vele. A New York City Coliseumban szervezett szovjet kiállítást szándékozott szabotálni azzal, hogy tiltakozása jeléül el akarta távolítani a szovjet zászlót az épületről. Az akció kis híján az életébe került, de ez az esemény (és lánytestvére érvelése) meggyőzte arról, hogy ha érdemben tenni akar a hazájáért, akkor tanulnia kell, egyetemet kell végeznie. Sportkarrierjének derékba törése is a tanulás felé fordította. (Ökölvívó szeretett volna lenni.)

Az *Amerikai életutam* kordokumentum és társadalomkritika is egyben. A Louisiana State University hallgatójaként lehetőséget kapott arra, hogy Kelet-Közép-Európa iránti érdeklődését kielégítse. Hatétes intenzív belgrádi szerb-horvát nyelvi programban vett részt az akkori Jugoszláviában, majd megragadta az alkalmat és biciklivel kör-

bejárta a Vajdaságot. A tőle megszóktatott alapossággal, amerikai magyar szemmel, páratlan éleslátással írja le a vajdasági magyarok életkörülményeit, a falvakat, városokat, ahol megfordult. Talán ez az a pont Ludányi András életében, amikor a jövőbeni politológus kezdi megfogalmazni önmagát, és egyre világosabbá válik, hogy a Kárpát-medence kisebbségi magyarságának érdekvépviselete, a nemzeti kisebbségek ügyének felkarolása a szakmai életutat vezérlő kiemelt szempont lesz. Az elkövetkezendő évtizedekben is sokszor megfordul Európa ezen tájain: többek között Fulbright professzorként tölt el egy évet családjával Debrecenben, emberi jogi konferencián vesz részt Bukarestben, körbejárja a Milošević utáni Vajdaságot, szisztematikusan végig látogatja szinte az egész Kárpát-medencét.

Aki ismeri az amerikai középnyugati Magyar Baráti Közösség munkásságát, az tisztában van azzal, hogy az Itt-Ott találkozók, az ohioi Reménység Tavánál évről-évre megszervezett konferenciák egyik kulcsembere Ludányi András. Az *Amerikai életutam* az MBK létrejöttének kordokumentuma is. Itt is megjelenik a precíz dokumentarista: Ludányi nevekkkel, évszámokkal, lépésről-lépésre prezentálja a Közösség megalakulásának történetét, működésének lényegét, az események krónikáját. Épp ezért forrásanyagul szolgál azon kutatók számára, akik hitelesen, objektív megvilágításban fogják majd egyszer megírni a Baráti

Közösség történetét, az amerikai magyar diaszpóra összefogásának egyik eredményes példáját. Szerzőnk a tőle megszokott szerénységgel, saját hozzájárulásának jelentőségét háttérben tartva, nevekkal és dátumokkal tudósít a Közösség tevékenységéről, a megfeszített, áldozatos, sokszor kilátástalannak tűnő munkáról, melyben (sok más, nevén nevezett, a magyarság iránt elkötelezett amerikai magyarral együtt) neki elvitathatatlanul központi szerepe volt és van, a mai napig. Ebben a munkában is együtt van a családapája (első felesége, Panni társa volt ebben a munkában is; lányai is évről-évre részt vesznek az ohioi konferenciákon); a közösségszervező, elkötelezett ember, az egyetemi oktató-kutató politológus, a Kárpát-medence magyarságára odafigyelő szakember. Többek között az ő kapcsolatrendszerének is köszönhető, hogy az elmúlt öt évtizedben olyan előadókat hívtak meg az Itt-Ott találkozókra, akik igenis letettek valamit az asztalra a magyarságért a maguk területén.

A könyv talán legrészletesebben kidolgozott Ludányija a sok közül Ludányi tanár úr, aki negyven évig történelmet és politológiát tanított az Ohio Northern Universityn. A magyar olvasó bepillantást nyerhet az amerikai felsőoktatás különböző területeibe, az amerikai oktató-kutató előtt álló szakmai kihívásokba, az ot-tani egyetemi élet mindennapjaiba. Ludányi Andrásban itt is megmutatkozik az elkötelezett magyar, a ma-

gyarságért nem csak tenni vágyó, hanem tevőlegesen is igen aktív politológus.

Nem magától értetődő az, hogy a magyar származású egyetemi oktató szerepet kap és vállal az amerikai nagypolitika színterén is. Mint ahogyan az sem, hogy az 1996-os amerikai kampányban Ludányi András Al Gore és Bill Clinton társaságában is megfordul. Meghatározó szerepet visz (számos más amerikai magyar szervezet munkatársával együtt) az emberi jogi műhely munkájában, és amerikai képviselők elé viszi az erdélyi magyarság jogainak kérdését. Az elkötelezett szakmai életút egyik csúcsteljesítménye ez, rengeteg munka, kitartás, idő és energia-be fektetés árán.

Izgalmas olvasmányt képeznek a Ludányi-memoárban az olyan politikai események, melyek időben közel állnak a mi generációnkhoz. Ilyen az 1990-es évek akkori politikai értelemben vett Kelet-Európájának nagy társadalmi átalakulása, mely nemzedékünknek már megélt eseménysorozat volt, ám a történések amerikai politikai vonatkozásairól, a háttérben zajló folyamatairól mit sem tudhattunk. Számomra, és talán a politika iránt érdeklődő honfitársaim számára ezek a leginformatívabb fejezetek. Nem csak azért, mert a politikához magas szinten értő szakember tollából származnak, hanem azért is, mert az amerikai külpolitika magyar vonatkozásai hitelesebben tárulnak itt fel a magyar olvasó előtt. A nagypolitika áramába kapcsol be

minket tanár úr, nem szigorúan szakmai köntösbe bújtatva, hanem közérthető nyelven és formában. Nagy hozzáadott érték ehhez a hiteles kordokumentáció. Napjaink „fake news”/hamis hír világában, amikor mindenről és mindenre az ellenkezőjéről is egyszerre igyekeznek meggyőzni bennünket, gyakran alaposan megzavarva ezzel a hiányos ismeretekkel rendelkező olvasót, a helyes irányokba és a tisztán látás felé terelő hatású a Ludányi-féle hiteles dokumentáció, a napjainkban zajló folyamatok megértése tekintetében is.

Világosan, bátran és határozott ideológiai érveléssel mond véleményt a memoár a közelmúlt magyar politikai eseményeiről is. A kívülről látó és belülről is értő politológus szakember osztja meg véleményét és magyarázza meg az olvasónak a 2006-os őszi hazugságbeszéd és a gyurcsányi árulás politikai körülményeit, a globalista világnézet és politika következményeit. Ezen a ponton újra megszólal az amerikai politikát is bátran bíráló szakember: „az amerikaiak vaksága a magyar politikai élettel kapcsolatban többször is megnyilvánult” – írja Ludányi (143.). A hatalommal való visszaélés és a korrupció, mely a „Gyurcsány-klikket jellemezte”, visszhang nélkül maradt az Egyesült Államokban. A Kárpát-medencében vagy bárhol máshol élő magyar ember számára talán fel sem tűnt, de ebből a könyvből kiderül: mindegyik egyetlen kritikai megjegyzéssel sem reagált „sem a State De-

partment, sem az amerikai nagykövetség, sem az amerikai média” (144.). A világos tényfeltárás és hiteles közlés, valamint az akkori események háttérben húzódó ok-okozati összefüggések megvilágítása abban is segít az olvasónak, hogy a napjainkban is zajló, oly sokszor félrevezető és a hétköznapi ember számára nehezen érthető politikai-közéleti jelenségeket és folyamatokat jobban megértse, és értelmezni tudja. Régi, de igaz közhely: a politikai emlékezet rendkívül rövid, és ez lehetőséget ad a politikai-hatalmi versengésben olyan erőknek, amelyek tudatos feszültségcök kialakításával próbálnak újra vezető szerephez jutni. Vagyis az *Amerikai életutam* jól el igazít a magyar és az amerikai aktuálpolitikai helyzetben egyaránt.

Ludányi András nyugdíjba vonulása után, 2009-ben tért vissza Magyarországra. Azóta kétlaki életet élnek második feleségével, Annamáriával (Márikával): Budapest és Ohio között ingáznak, ősztől nyárig, 9 hónapot vannak Magyarországon, és nyártól ősziig 3 hónapot az Államokban töltenek. Ignác Rózsa szavai – „a kéthazájú emberek hontalanságával hányódom Erdély s Magyarország között” – nem érvényesek Tanár úrra. Önéletírásában semmi nem utal ilyesmire. A magyar lelkületű, felelős amerikai (és magyar) állampolgár számára az „itthon” ugyanaz, mint az „otthon”. Itthonról minden évben hazatér és otthonról hazaér. Ebben az életszakaszban, ebben az élethelyzetben mintha még erőteljesebben szólalna meg benne a nyugati

értékek mellett elkötelezett, ám aggodalmait kritikusan megfogalmazó felelős magyar ember. A könyv záró fejezetei az amerikai politikai rendszert belülről ismerő, és a magyar helyzetet most már belülről is megtapasztaló szakember vallomását és állásfoglalását tartalmazzák. Az üzenet világos: hitet tesz a regnáló politikai erők mellett, elvhűen és meggyőződéssel. Ludányi András tevékenyen kapcsolódik be a kisebbségi érdekvédelembe, bátran vállalja és felülírja korábbi politikai tévedéseit, és nemzetközi konferenciákon (is)

állást foglal, szakmai érvekkel alátámasztva, az Orbán-kormány politikája mellett.

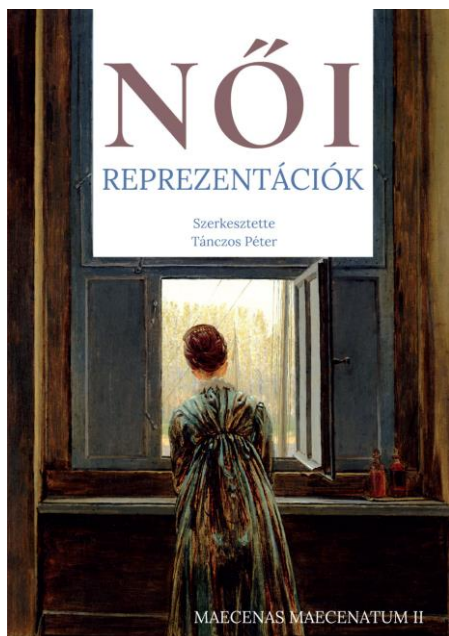
80 év nagy idő, különösen amikor önéletírás formájában tárul elénk, vegytisztán, hitelesen, emberi szerénységgel és szakmai alázattal. A Ludányi-memoár tartalmaz, érdemi adatokat tár elénk, személyes és történeti értékű adatokat. Azaz: értékes kordokumentáció. Minden bizonynyal széles körben is kedvező fogadtatásra talál.

Bujdosóné Dani Erzsébet
egyetemi docens,
Debreceni Egyetem

A női reprezentáció ezer arca

Női reprezentációk (Szerk. Tánczos Péter)

Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó, 2019, 202 oldal.

A kötet gerincét, ahogy a cím is mutatja, a női reprezentációk témája köré szerveződik, ahhoz valamilyen módon kapcsolódó tanulmányok, alkalmi írások adják, melyek egy laza gondolati ívben rendeződnek össze. Ennek következtében kifejezetten sokszínű és reprezentatív képet nyújtanak az adott tárgykörrel. A könyv szerkezetét meghatározzák a közös, gyakran újra és újra felmerülő szempontok – így a nevelés, a testiség, a szexualitás, a nők különböző szerepkörei és emancipációja, valamint a női identitás egyes tanulmányokban megjelenő problémái a kötet szétartó felvetéseit egységbe szervezik. A tanulmányok ezeket a kérdéseket